

N:o 26.

Ank. till Riksd. Kansli den 26 Mars 1878, kl. 5 e. m.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande stadganden om val till organist-, klockare- och folkskolelärarebefattningar.

Enligt erhållna remisser har Lag-Utskottet att yttra sig öfver tvenne inom Andra Kammaren väckta motioner angående ändring i gällande stadganden om val till organist-, klockare- och folkskolelärarebefattningar.

I den ena motionen, N:o 110, af Herr *J. E. Johansson*, med hvilken Herrar *Per Nilsson* och *C. V. Berglind* instämt, föreslås, »att Riksdagen måtte besluta:

att med upphäfvande af nu gällande stadganden angående val m. m. till organist och klockare, förordnas, att dessa skola, sedan förslag blifvit af kyrkoherden i föreskrifven ordning upprättadt, af församlingen gemensamt väljas, utan att någon särskild rösträtt dervid tillkommer kyrkoherden, samt rösterna beräknas enligt de grunder, som för rösträtt vid kyrkostämma i allmänhet äro eller framdeles blifva bestämde; samt

att i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes utfärda en författning, hvarigenom, med ändring af gällande stadga angående folkundervisningen i riket den 18 Juni 1842, förordnas, att rösterna vid val af skollärare skola, utan att någon särskild rösträtt tillkommer skolrådets ordförande, beräknas enligt de grunder, som för rösträtt vid kyrkostämma i allmänhet äro eller framdeles blifva bestämde.»

I den andra motionen, N:o 48, af Herr *J. M. Svenson*, yrkas, »att Riksdagen hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhåller om sådan ändring i gällande författningar, att skollärare- och förenade klockare- och skolläretjenster hädanefter tillsättas genom votering efter fyrk, samt att

den föreskriften, att kyrkoherdes eller vikarierande kyrkoherdes röst skall räknas lika med halfva församlingens, måtte upphävas».

24 kap. 30 § Kyrkolagen stadgar, »att organisten väljes af kyrkoherden och församlingen, som honom lönar, allt som de deröfver kunna förenas: men vid domkyrkorna måste det ske så väl med consistorii, som församlingens och kyrkoherdens minne;» och i 31 § samma kap. heter det, att »klockaren skall i lika måtto af kyrkoherden och församlingen väljas». Huru detta skall tillgå, bestämmes närmare genom Kongl. resolutionen på allmogens besvär den 20 November 1786 § 22, i hvilken Kongl. Maj:t — sedan Bondeståndet vid 1786 års riksdag underdånigst anhållit, det genom en allmän kungörelse i nåder måtte förklaras, att klockarelägenheter borde efter allmän omröstning och efter de flesta rösterna i församlingarne tillsättas, lika som vid lediga prestelägenheter tillginge, så vida pluraliteten fölle på en person, hvilken egde de egenskaper, kyrkolagen och andra författningar fordrade och förmodde — i betraktande så väl af denna ståndets underdåniga anhållan, som till förekommande af stridigheter emellan lärare och åhörare, förordnade, att kyrkoherden, sedan han af de till klockaresysslan sökande föreslagit församlingen tre de mest tjenlige och i alla afseenden skickligaste, skulle anställa laglig votering, efter gårdatal, i sockenstufvan, hvarvid kyrkoherden äfven slutligen skulle aflemna sin röst, hvilken i beloppet skulle räknas lika med halfva församlingens; öfver hvilket sist nämnda stadgande genom Kongl. resolutionen den 20 Juni 1794 gifvits den förklaring, att kyrkoherdens röst borde allenast jämföras mot beloppet af de församlingens röster, hvilka vid valet blifvit afgifna och lagligen erkända. Beträffande förenad klockare- och organisttjänst förklarades i Kongl. resolutionen den 7 Juli 1832, att vid val till sådan befattning kyrkoherden skall ega lika rösträttighet som vid klockareval. För Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län är genom Kongl. resolutionen på allmogens besvär den 17 December 1734, § 78, och Kongl. brefvet den 5 November 1858 stadgadt, att vid inträffande ledighet af klockaresyssla, med hvilken folkskolelärarettjänst icke är förenad, må bland de kompetente sökande, som inom behörig tid sig anmält, den till klockare antagas, om hvilken församlingens röstegande ledamöter å sockenstämma enhälligt eller genom röstpluralitet sig med kyrkoherden förena; men att, derest kyrkoherden och församlingen vid sådant samrådsval icke kunnat om antagande af någon bland de sökande öfverenskomma, förslag till den lediga klockaresysslan skall upprättas och val anställas, på sätt för hvardera af dessa landskap hittills stadgadt och öfligt är; varande genom Kongl. brefvet den 6 Oktober 1820 förklaradt, att den tillåtelse,

som från äldre tider varit presterskapet i Lunds stift lemnad att få innehafva klockaretjenst och till bestridande af göromålen hålla substitut, får bibehållas, dock med vilkor att, till förvarande af församlingens valfrihet, på förslaget uppföras endast två prestmän och en icke prestman. I fråga om val af lärare i sådan folkskola, som skall förses med en vid seminarium godkänd lärare, är i Kongl. stadgan angående folkskoleundervisningen i riket den 18 Juni 1842, § 6 mom. 3, föreskrifvet, att, sedan skolstyrelsen upprättat förslag å trenne af de sökande, val emellan de på förslaget uppförde skall anställas af församlingens i sockenstämma samlade röstegande ledamöter, hvarvid rösterna beräknas som vid klockareval och ordförandens i skolstyrelsen röst gäller lika som kyrkoherdes vid klockareval; kunnande, i fall mindre än trenne kompetente sökande sig anmält, skolstyrelsen och församlingen gemensamt förklara sig nöjdas med val mellan tvenne sökande eller med den, hvilken såsom ensam sökande sig anmält. Genom Kongl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862, § 2, är den förändring i dessa bestämmelser gjord, att valen förrättas å kyrkostämma. Lärare eller lärarinna i mindre folkskola antages deremot enligt 6 § 5 mom. Folkskolestadgan af husfäderne i den del af församlingen, som en sådan skola inrättat.

I underdånig skrifvelse den 18 Juni 1866 anhöllo Rikets Ständer, att Kongl. Maj:t täcktes, med ändring af gällande stadganden angående val af klockare, organist och annan kyrkbetjening, i nåder förordna, dels att desse tjenstemän och betjente, klockare dock så vida med denna befattning ej förenades folkskoleläraretjenst, skulle, sedan förslag blifvit af kyrkoherden upprättadt, af honom och församlingen gemensamt väljas, samt rösterna dervid beräknas, på sätt i Kongl. förordningen den 21 Mars 1862 om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd funnes stadgadt, dels ock att, med bibehållande af den ordförande i skolråd tillagda vidsträcktare rösträtt vid val af folkskolelärare, församlingens rösträtt vid dylikt val måtte efter enahanda grund utgöras. Efter det Kongl. Maj:t den 5 Januari 1869 öfverlemnade denna Rikets Ständers skrifvelse jemte öfver densamma afgifna underdåniga utlåtanden af samtliga domkapitel, äfvensom af Hof- och Stockholms stads konsistorium till den för kyrkolagens omarbetning förordnade komité, har denna komité, som ej till behandling upptagit frågan om val till folkskolelärare, uti sitt den 2 Oktober 1873 afgifna förslag till kyrkolag och kyrkostadgar, beträffande tillsättning af klockare-, organist- och kyrkosångaretjenst, hemställt, att, sedan kyrkoherden på förslag uppfört tre de skickligaste och mest tjenlige bland de sökande eller, om ej tre behörige sökande vore till, så

många, som sig anmält och behörige funnes, kyrkorådet skulle till tjensten utnämna en bland de sålunda föreslagne; dock att kyrkorådet kunde, om endast en sökande vore på förslaget uppförd, förordna, att åtgärder för tjenstens tillsättande skulle å nyo i laga ordning vidtagas; innehållande förslaget särskilda bestämmelser i fråga om klockares tillsättande inom Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län, nemligen, att derstädes må, utan att förslag blifvit upprättadt, bland anmälde sökande, som behörige finnas, den till klockare antagas, om hvilken församlingen i kyrkostämman enhälligt eller genom mer än hälften af de afgifna rösterna sig med kyrkoherden förenar; men att, om ej kyrkoherden och församlingen genom sådant samrådsval kunna förena sig om antagande af någon bland de sökande, med tjenstens tillsättande då skall förfaras på sätt i förslaget stadgas för rikets öfriga delar. Om lärarebefattning i folkskola vore med klockaretjenst förenad, skulle med tillsättning af de förenade tjänsterna förhållas på sätt om tillsättning af folkskoleläraretjenst vore förordnad. Vore åter organisttjenst förenad med klockaretjenst, skulle med tillsättningen förfaras på sätt om klockaretjenst vore stadgad.

I den motivering, hvarmed dessa bestämmelser blifvit beledsagade, har komitén anført, att de kyrkliga intressen, som vid tillsättning af klockare, organister och kyrkosångare borde påaktas, skulle, i komiténs tanke, i de flesta fall blifva bättre tillgodosedda af kyrkoråden än af församlingarna sjelfva. Komitén förestälde sig, att den utvidgning af kyrkorådets befogenhet, som dessa förslag innebure, möjligen skulle i någon mån bidraga till lifvande af dessa myndigheters verksamhet och höjande af deras anseende inom församlingarna. Det undantagsförhållande, som i fråga om ordningen för tillsättning af klockare från äldre tider varit gällande inom Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län, hade nära nog antagit karakteren af ett privilegium för nämnda provinser. Af denna anledning hade nyss berörda undantagsstadgande blifvit i lagförslaget upptaget.

Beträffande nu förevarande fråga yttrade 1874 års Lag-Utskott, att ej mer än en mening torde finnas derom, att den röstöfvervigt, som vid valen i fråga vore enligt gällande lag tillerkänd kyrkoherde, icke lämpade sig efter nutidens förhållanden och folkets bildningsgrad. En lagförändring härutinnan vore således af behovet påkallad. Enligt Utskottets åsigt borde dock det anmärkta missförhållandet afhjelpas på annat sätt än det af Kyrkolagskomitén föreslagna. Utskottet kunde nemligen icke inse, hvarföre, såsom komitén anført, de kyrkliga intressena i ifrågavarande hänseende skulle bättre tillgodoses af kyrkoråden än af församlingarna sjelfva. Då det ej kunde anses mera maktpåliggande att utse klockare,

organist och folkskolelärare än att välja prest, torde de förre lika väl som presten lämpligen kunna och böra tillsättas omedelbart af församlingarna sjelfva; och ansåge Utskottet, beträffande de ifrågavarande valen, att dervid borde följas de grunder för röstberäkningen, hvilka i afseende på kyrkostämman i allmänhet vore gällande.

Hvad anginge de undantagsbestämmelser, hvilka för närvarande gälde i fråga om tillsättning af klockare inom Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län, så vore dessa bestämmelser icke att betrakta annorlunda än såsom en undantagslag, som lika med annan lag kunde af den lagstiftande makten ändras; och att göra nämnda provinser i ifrågavarande hänseende likställda med landets öfriga delar syntes vara desto mera lämpligt, som redan nu, i fall vid samrådsvalet kyrkoherde och församling ej kunde komma öfverens, tillsättningen måste ske efter de allmänna grunderna för klockareval.

Med bifall till Utskottets på dessa skäl framställda förslag, beslöt Riksdagen *dels* en författning af följande innehåll:

»Med ändring af nu gällande stadganden angående val till organist och klockare, förordnas, att desse skola, sedan förslag blifvit af kyrkoherden i föreskrifven ordning upprättadt, af församlingen gemensamt väljas, utan att någon särskild rösträtt dervid tillkommer kyrkoherden, samt rösterna beräknas enligt de grunder, som för rösträtt vid kyrkostämman i allmänhet äro eller framdeles blifva bestämda»;

dels ock en underdånig skrifvelse af den 19 Maj 1874, deri Riksdagen anhöll, att Kongl. Maj:t täcktes i nåder utfärda en författning, hvarigenom, med ändring af 6 § i Kongl. Stadgan angående folkundervisningen i riket den 18 Juni 1842 förordnades, att rösterna vid val till skollärare skulle, utan att någon särskild rösträtt tillkomme skolrådets ordförande, beräknas enligt de grunder, som för rösträtt vid kyrkostämman i allmänhet vore eller framdeles kunde blifva bestämda.

Üti nådig skrifvelse den 9 Januari 1875 förklarade emellertid Kongl. Maj:t, att, när ofvan berörda, af Riksdagen för dess del beslutade författning afsåge ändring af kyrkolag och således, enligt 87 § 2 mom. af Regeringsformen, icke kunde genomföras utan samtycke af allmänt Kyrkomöte, samt Kongl. Maj:t ej funnit skäl att kalla Kyrkomöte, som då nyligen varit församladt, att åter före 1875 års riksdag sammanträda; så och då vid pröfningen af det utaf utsedde komiterade utarbetade förslag till ny kyrkolag frågan om en lagförändring i den af Riksdagen äsyftade riktning kunde komma under öfvervägande, hade Riksdagens berörda förslag fått förfalla; och inhemtas, beträffande Riksdagens hemställda rörande ändring i gällande stadganden om val till folkskolelärare, af

Justitieombudsmannens embetsberättelser, att domkapitlen inkommit med häröfver infordrade underdåniga utlåtanden, men att frågan ännu icke blifvit af Kongl. Maj:t afgjord.

Det för afslag å liknande förslag till ändring i bestämmelserna om val till organist och klockare vid riksdagarne 1876 och 1877 anförda skäl, eller att, äfven om Riksdagen fattade nytt beslut rörande förändrade föreskrifter härutinnan, ett sådant beslut med all sannolikhet skulle komma att förfalla af enahanda anledning, som utgjort hinder för antagande af 1874 års riksmötes författningsförslag, är nu, då lagtima kyrkomöte under årets lopp kommer att sammanträda, icke vidare gällande; och då, efter de många anmärkningar, som mot förslaget till ny kyrkolag i Högsta Domstolen egt rum, ovisst torde vara, om och när detta förslag kan komma att för Riksdag och Kyrkomöte framläggas, finner Utskottet tidpunkten för Riksdagen vara inne att, derest icke frågans slutliga afgörande skall komma att allt för länge uppskjutas, beträffande organist- och klockareval förnya sitt år 1874 fattade beslut; hvaremot och då frågan om ändring i stadgandena rörande val af folkskolelärare redan är på grund af Riksdagens ofvannämnda underdåniga skrifvelse den 19 Maj 1874 på Kongl. Maj:ts pröfning beroende, och antagligen kommer att i sammanhang med den förra behandlas, aflåtande af ny skrifvelse i samma syfte icke synes erforderligt.

Utskottet får alltså hemställa:

1) att Riksdagen ville för sin del besluta följande
»Förordning angående ändring i gällande stadganden om val till organist och klockare.

Med ändring af nu gällande stadganden angående val till organist och klockare förordnas, att desse skola, sedan förslag blifvit af kyrkoherden i föreskrifven ordning upprättadt, af församlingen bland de föreslagne väljas samt rösterna beräknas enligt de grunder, som för rösträtt vid kyrkostämma i allmänhet äro bestämda;

2) att motionerna, i hvad de angå aflåtande af förnyad underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t om ändring i föreskrifterna om val af folkskolelärare, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 26 Mars 1878.

På Utskottets vägnar:

H. G. v. G E G E R F E L T.

Reservationer:

af Herr *Ribbing*: »Att gällande stadganden om sättet för val af klockare och organist må kunna behöfva någon ändring, vill jag ej bestrida. Men ärendet synes mig ej hafva så stor vikt eller brådska, att skäl vore förhanden, att nu — då kyrkolagsförslaget är färdigt och antingen är hos eller redan har passerat Högsta Domstolen samt följaktligen väl otvifvelaktigt är att vänta framlagdt för i år sammanträdande Kyrkomöte och för nästa års Riksdag — företaga detsamma till särskild behandling. Efter min åsigt skulle derföre Lag-Utskottet, af nu anförda skäl, hafva afstyrkt den i ämnet väckta motionen».

af Herr Friherre *Åkerhielm*: »Vid det förhållande, att Riksdagen så nyligen som år 1874 i nu föreliggande ärende dels för sin del beslutat en förordning, dels till Kongl. Maj:t aflåtit en underdånig skrifvelse; men Kongl. Maj:t i nådigt svar den 9 Januari 1875 meddelat att, enär frågan afsåge ändring af kyrkolag och icke kunde genomföras utan samtycke af allmänt Kyrkomöte, samt Kongl. Maj:t ej funnit skäl att kalla Kyrkomöte, som då nyligen varit församladt, att åter före 1875 års riksdag sammanträda, samt att vid pröfningen af det utaf kyrkolagskomitén utarbetade förslag till ny kyrkolag frågan om en lagförändring i den af Riksdagen åsyftade rigtning kunde komma under öfvervägande, kan jag ej bättre förstå, än att ett förnyande af Riksdagens beslut nu är obehöfligt och olämpligt, obehöfligt, emedan frågan icke kan sägas hafva förfallit eller fallit i glömska, olämpligt, emedan Kyrkomötet snarligen sammanträder; och, om någonsin grannlagenheten mot svenska kyrkans lagliga representanter bör afhålla Riksdagen från att i en särskild lösryckt fråga Kyrkomötet ohördan opiniera, synes mig ett sådant fall här föreligga.

Herr *Asplund* har begärt få antecknadt, att han icke i Utskottet varit närvarande vid handläggningen af denna fråga.
